

ГЕНЕЗА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПИТАННІ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Дем'янчик В. В.

Стаття присвячена теоретичному дослідженню походження та становлення правоохоронної функції держави, її змісту, завдання та об'єкта. Автором на основі проведеного дослідження точок зору вчених-юристів щодо розуміння правоохоронної функції в державному механізмі сформовано власне визначення правоохоронної функції держави. Визначено, що правоохоронна функція держави не обмежується поняттями «охорона громадського порядку» та «охорона правопорядку».

Ключові слова: функція, правоохоронна функція, громадський порядок, правопорядок.

Стаття посвячена теоретическому исследованию происхождения и становления правоохранительной функции государства, ее содержания, задач и объекта. Автором на основе проведенного исследования точек зрения ученых-юристов в понимании правоохранительной функции в государственном механизме сформировано собственное определение правоохранительной функции государства. Определено, что правоохранительная функция государства не ограничивается понятиями «охрана общественного порядка» и «охрана правопорядка».

Ключевые слова: функция, правоохранительная функция, общественный порядок, правопорядок.

The article is devoted to the theoretical study of the origin and formation of the law-enforcement function of the state, its content, task and object. The author, on the basis of the study of the views of lawyers on the understanding of law enforcement functions in the state mechanism. On the basis of the analysis carried out by the author the proper definition of the law-enforcement function of the state. It is determined that the law-enforcement function of the state is not limited to the notions of "public order protection" and "law enforcement". The functioning of a state mechanism without the implementation of a law enforcement function is simply not possible. To date, domestic researchers have proposed sufficient definitions and classifications of the law enforcement function of the state. But at the legislative level, there is no clear definition and mechanism for its implementation, as a result of which this question is a multidisciplinary one, which has been the subject of many discussions to date. To investigate scientific definitions of the concept of the law-enforcement function of the state, aspects of its occurrence, formation and realization, formulate its own vision of the concept of law-enforcement function. The law enforcement function is a system of purposeful normative-regulated activity of the state in the person of central bodies of executive power, territorial bodies and officials aimed at ensuring the authority of the state, the protection of human rights and freedoms, and citizens, both within and outside the country. The law-enforcement function of the state is delegated by all state power bodies, ranging from the central executive authorities to their territorial bodies and officials, regardless of whether they fall into the classification of law enforcement agencies. The indicated indicates the need for a normative definition of the concept of law enforcement function and the mechanism for its implementation.

Key words: function, law enforcement function, public order, rule of law.

Постановка проблеми та її актуальність. Функціонування державного механізму без реалізації правоохоронної функції просто неможливе. На сьогодні вітчизняними дослідниками запропоновано чимало визначень та класифікацій правоохоронної функції держави. Але на законодавчому рівні відсутнє чітке визначення та механізм її реалізації, внаслідок чого це питання є багатовекторним, навколо якого до нині точиться безліч дискусій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням генезису та поняття правоохоронної функції держави здійснювали І. Лаврінчук, П. Рабінович, О. Скакун, І. Сажнев, В. Московець, Р. Шай, О. Онопенко та інші.

Метою статті є дослідження наукових визначень поняття правоохоронної функції держави, аспектів її виникнення, становлення та реалізації, формулювання власного бачення поняття «правоохоронна функція».

Виклад основного матеріалу. Для визначення суті та походження правоохоронної функції держави ми дослідили бачення вчених-юристів із цього приводу. У своїх роботах Р. Шай взагалі таку категорію, як «функція», визначає як сукупність усіх як очікуваних, так і виявлених наслідків, процесів, явищ, їхню роль у суспільній системі [1, с. 358].

У роботах В. Московець визначено поняття та значення правоохоронної функції держави. За його дослідженнями, слово «функція» походить від латинського "functio" і означає виконання, обов'язок, коло діяльності, звернення [2, с. 7].

В. Московець визначив, що функції держави являють собою основні напрями її діяльності, в яких відображаються й конкретизуються завдання і мета держави, виявляють її сутність, зміст і соціальне призначення в соціально неоднорідному суспільстві. Також він вважає, що функції держави - це напрями її діяльності, якими зумовлена робота державного апарату і кожного з його органів [2, с. 8].

В. Московець зазначає, що в юридичній літературі є багато підходів до класифікації функцій держави як внутрішніх та зовнішніх.

До внутрішніх функцій зараховують політичну, економічну, соціальну, культурно-виховну, екологічну, функцію охорони правопорядку (правоохоронна функція), функцію фінансового контролю [2, с. 8].

Основними зовнішніми функціями вважають економічну співпрацю, співпрацю в забезпеченні світового правопорядку, співпрацю у вирішенні глобальних проблем громадськості, оборонну функцію. Також В. Московець подає класифікацію функцій держави за різними критеріями, наведеними в його роботах [2, с. 8].

Р. Шай вважає, що визначальною ознакою існування тієї чи іншої функції є наявність чітко визначеного об'єкта впливу. Саме об'єкт впливу визначає якісну відокремленість функції, її самостійний статус. Загальним

об'єктом досліджуваної функції є суспільні відносини, що складаються в правовій сфері. Р. Шай, С. Кочек'ян, О. Мураментс, Т. Шамба вважають, що родовим об'єктом здійснення правоохоронної функції держави є правопорядок [1, с. 361]. З цим ми не можемо погодитися, тому що обмеження виконання правоохоронної функції держави лише в додержанні правопорядку є звуженням її значення як функції.

Серед основних, постійних внутрішніх функцій держави одне з центральних місць посідає правоохоронна.

В. Волинець визначає правоохоронну функцію як одну з базових характеристик правової і соціальної держави. Зокрема, соціальна держава, як правило, описується вітчизняними дослідниками як «держава», метою якої є створення всіх можливих умов для реалізації соціальних, економічних та культурних прав, для самостійного забезпечення ініціативною та соціально-відповідальною особою необхідного рівня матеріального добробуту собі та членам своєї сім'ї, гарантує кожному прожитковий мінімум для гідного існування й сприяє зміцненню соціальної злагоди в суспільстві [3, с. 5-6].

На думку І. Лавринчук, правоохоронна функція передбачає охорону кожного члена суспільства від несправедливого поводження з боку інших його членів [2, с. 9].

Більшість науковців реалізацію державою правоохоронної функції пов'язують з охороною громадського порядку та охороною правового порядку.

Але, на нашу думку, не варто правоохоронну функцію держави обмежувати лише охороною громадського порядку та охороною правового порядку.

На думку О. Полковніченка, розглядаючи правоохоронну функцію держави, варто зауважити, що вона посідає особливе місце в системі основних функцій. Це одна з постійних функцій держави. Як певний вид державної діяльності, вона з урахуванням принципу розподілу влади похідна від управлінської і судової функції, проте відрізняється самостійністю, однорідністю і стійкою повторюваністю. Також він виділяє, що об'єктом впливу цієї функції є протизаконні, антисоціальні дії осіб, які, з одного боку, підривають конституційний устрій, встановлений у країні правопорядок, не виконують своїх обов'язків, порушують права та законні інтереси інших осіб [4, с. 40].

О. Полковніченко ввів таке визначення: правоохоронна функція - це організована діяльність громадян, державних органів, громадських організацій, яка має здійснюватися таким чином, щоб у країні розвивався та змінювався правопорядок, своєчасно та оперативно були усунені причини, що викликають його порушення, щоб існували сприятливі умови для реалізації прав і законних інтересів громадян. О. Полковніченко визначає сервісну спрямованість правоохоронної функції держави. Про постійне та якісне здійснення правоохоронної функції держава завжди зобов'язана піклуватися під страхом втрати свого авторитету в очах населення і навіть під загрозою власної ліквідації [4, с. 42-43].

Науковці Р. Шай та В. Московець наголошують на тому, що перелік правоохоронних функцій закріплено на законодавчому рівні, а саме в Законі України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів». Ч. 1 ст. 2 цього Закону до правоохоронних функцій зараховує: а) розгляд судових справ у всіх інстанціях; б) провадження і розслідування кримінальних

справ та справ про адміністративні правопорушення; в) оперативно-розшукова діяльність; г) охорона громадського порядку і громадської безпеки; г) виконання вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів дізнання й досудового слідства та прокурорів; д) контроль за переміщенням людей, транспортних засобів, товарів та інших предметів, речовин через державний і митний кордон України; е) нагляд і контроль за виконанням законів [1, с. 358; 4, с. 10; 6].

Науковці О. Онопенко, П. Рабінович та Р. Шай виділяють поділ правоохоронних функцій на зовнішні та внутрішні. До внутрішніх вони зараховують охорону прав і свобод людини, функцію забезпечення правопорядку, до зовнішніх - участь держави в охороні прав і свобод людини та громадянина на міжнародній арені, участь держави у підтримці міжнародного правопорядку [1, с. 359].

В. Волинець вважає, що правоохоронна функція не є однорідною за своїм змістом і включає в себе кілька видів діяльності держави: здійснення правосуддя; конституційний контроль; попередження правопорушень; оперативно-розшукова діяльність; прокурорський нагляд; виконання судових рішень; надання юридичної допомоги тощо. За своїм змістом, так і за своєю структурою вона утворює складну й багаторівневу систему, в якій взаємодіють різні органи державної влади [3, с. 6].

В. Волинець визначає коло завдань правоохоронної функції, в її основі лежить захист прав і свобод людини у всіх сферах її життєдіяльності та розвитку (економічній, політичній, соціальній, екологічній, інформаційній тощо). Це притаманно практично всім без виключення органам державної влади, незалежно від їх приналежності до тієї чи іншої гілки влади [3, с. 6-7].

Говорячи про зміст правоохоронної функції, доцільно звернути увагу на сам сенс ключового слова «охорони права». З огляду на це, не може бути складовою частиною цієї функції «зміцнення законності та правопорядку» або «встановлення правопорядку», оскільки перше - не складова частина правоохоронної функції, а завдання, яке стоїть перед державою, а друге не відображає реального змісту функції, адже правопорядок не вводиться декретом державної влади, а складається в процесі життєдіяльності суспільства як закономірний стан [5, с. 158].

Зміст досліджуваної функції утворюють стійкі закономірні складники державного управлінського впливу на правову сферу суспільного життя. Державне управління не зводиться тільки до боротьби з посяганнями на правопорядок і покарання винних, а втілюється в єдності різноманітних державних заходів щодо забезпечення охорони, захисту та відновлення порушеного правопорядку [5, с. 159].

У своїх роботах Р. Ботвінов визначає, що метою правоохоронної функції є створення і підтримання такого рівня правопорядку, який необхідний для нормального існування суспільства, завданням правоохоронної функції є створення умов, необхідних для досягнення мети, інакше кажучи, гарантій правопорядку [5, с. 160].

Об'єктом правоохоронної функції є безпека, законність і правопорядок, боротьба зі злочинністю, захист прав і свобод людини і громадянина [5, с. 157].

Висновки. З огляду на проведені дослідження ми підтримуємо думку Р. Ботвінова щодо застосування більш широкого розуміння змісту правоохоронної

функції, що її зміст може включати не тільки власне правоохоронну діяльність, а й діяльність, спрямовану на створення умов для оптимальної дії правових інститутів, ефективного здійснення прав і свобод особистості та інших суб'єктів права і виконання ними юридичних обов'язків.

На нашу думку, правоохоронна функція не обмежується лише охороною громадського порядку чи правового порядку, оскільки реалізація правоохоронної функції охоплює великий пласт державного та суспільного життя як всередині держави, так і на міжнародній арені.

Як визначив Р. Ботвінов, охорона правопорядку втілюється в контрольно-наглядовій діяльності державних органів. Захист правопорядку - це діяльність держави щодо: усунення перешкод, що ускладнюють або роблять неможливою реалізацію правових приписів; припинення посягань на правопорядок; притягнення до юридичної відповідальності; усунення причин та умов, що провокують порушення правопорядку [5, с. 160].

Правоохоронна функція держави делегується всіма органами державної влади починаючи від центральних органів виконавчої влади їх територіальними органами та посадовими особами, незалежно від того, чи підпадають вони під класифікацію правоохоронних органів. Вказане свідчить про необхідність нормативного визначення поняття правоохоронної функції та механізму її реалізації.

Реалізація правоохоронної функції держави полягає у створенні належних умов для користування громадянами, іноземцями та особами без громадянства правами, якими вони наділені як на території, України так і за її межами, захисті прав та законних інтересів людини

та громадянина від посягань інших осіб або держави в обличчі її органів та посадових осіб, захисті інтересів держави від зовнішніх посягань та агресії.

На нашу думку, правоохоронна функція являє собою систему цілеспрямованої нормативно-врегульованої діяльності держави в особі центральних органів виконавчої влади, територіальних органів та посадових осіб, спрямованої на забезпечення авторитету держави, захисту прав, свобод людини та громадянина як всередині держави, так і за її межами.

Література

1. Шай Р. Я. Окремі аспекти дослідження генезису правоохоронної функції держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2015. № 824. С. 357-362.
2. Московець В. І. Поняття та значення правоохоронної функції держави. *Право і Безпека*. 2011. № 2. С. 7-11.
3. Волинець В. Роль правоохоронної функції держави у державотворчому і правотворчому процесах в Україні. *Юридична Україна*. 2012. № 7. С. 4-9.
4. Полковніченко О. Сутність та зміст правоохоронної функції держави. *Вісник ХНУВС*. 2011. № 3(54). С. 39-43.
5. Ботвінов Р. Г. Особливості реалізації правоохоронної функції держави в сучасному українському суспільстві. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 4. С. 156-163.
6. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11.

*Дем'янчик В. В.,
аспірант кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка*